Folio
СВІТОВА КЛАСИКА

Говард Філіпс Лавкрафт

Сни в оселі відьми

Харків
«ФОЛІО»
2026

ПОТВОРА НА ПОРОЗІ

I

Це правда, що я всадив шість куль у голову своєму найкращому приятелеві, але все ж сподіваюся цією заявою довести, що я не вбивця. Кожен має право назвати мене вар'ятом, набагато божевільнішим, ніж той, кого я вколошкав у палаті Архемського санаторію. Але з часом мої читачі оцінять кожен із поданих мною арґументів, зіставлять їх із відомими фактами, і тоді виникне запитання: а чи міг я думати інакше після того, як перед моїми очима постала кульмінація всього цього жахіття — та потвора на порозі.

До тієї моторошної зустрічі я також не міг побачити нічого іншого, крім шаленства, у неймовірних подіях, учасником яких я став. Навіть тепер я запитую себе, чи не помилився і чи точно сам я не є причинним? Не знаю... але знайдеться чимало охочих розповісти про Едварда й Асенат Дербі вражаючі речі, й навіть незворушні поліціянти вже достатньо покумекали над поясненням отих останніх жахливих відвідин. Вони відкинули доволі хитку гіпотезу про те, ніби ця страшна витівка стала проявом помсти або загрози з боку вигнаних слуг, хоча у глибині душі вони здогадувалися, що істина — набагато жахливіша та неймовірніша.

Отже, я стверджую, що Едварда Дербі я не вбивав. Швидше я помстився за нього і тим самим очистив землю від породження зла, яке, залишившись неушкодженим, могло б наслати незчисленні жахи на людство. Поруч із маршрутами

наших денних прогулянок існують чорні зони світу тіней, звідки час від часу прориваються на світло посланці жаху. Коли ж це стається, посвячена людина має завдати нищівного удару іще до того, як дадуться взнаки невідворотні наслідки.

Я знав Едварда Пікмена Дербі все своє життя. На вісім років молодший за мене, він був такий обдарований від природи і досяг успіху в своєму розвитку, що з того часу як мені виповнилося шістнадцять, а йому вісім, у нас виявилося чимало спільного. Це був феноменальний малюк-учений, яких мені не доводилося зустрічати у своєму житті, і вже в сім років він складав вірші похмурого, фантастичного, майже лячного змісту, які безмірно вражали його вчителів. Можливо, домашня освіта та самота зумовили його передчасний розквіт. Єдина дитина в сім'ї, він був надзвичайно слабкий фізично, чим засмучував своїх уважних батьків, і вони тримали сина у безпосередній близькості до себе. Хлопцеві не дозволяли виходити з будинку навіть із нянькою, і йому рідко випадала нагода побавитися без нагляду з іншими дітьми. Усе це, без сумніву, стало причиною його занурення в дивне потаємне життя душі, й для нього гра уяви стала єдиним способом проявити свободу духу.

Як би там не було, його юнацькі студії були не за роками ґрунтовними і мали характер вельми химерний, а його дитячі твори вражали мою уяву, незважаючи на те, що я був набагато старший за хлопця. Приблизно в той час у мене проявився потяг до мистецтва гротескного спрямування, і я виявив у цій дитині винятково споріднену душу. Наш спільний потяг до світу тіней і див, поза всіляким сумнівом, випестувало давнє і старовинне, навіть лячне містечко, в якому ми жили — проклятий відьмами, овіяний старовинними леґендами Архем, чиї настовбурчені, спорохнявілі двосхилі дахи та надщерблені ґеорґіанські балюстради по сусідству з Міскатонікським університетом сонно віддавалися спогадам про минулі століття.

Час минав, я захопився архітектурою й облишив свій задум проілюструвати книгу демонічних віршів Едварда, втім наша дружба від того не постраждала і не стала слабшою. Незвичайний геній молодого Дербі набув дивовижного розвитку, і на вісімнадцятому році життя він випустив збірку макабричної лірики під назвою «Азатот та інші жахи», чим викликав сенсацію. Збірка складалася зі жвавого листування із сумнозвісним поетом-бодлеристом Джастіном Джеффрі, тим самим, котрий написав «Людей моноліту» й у 1926-му віддав Богові душу, лементуючи у божевільні, незадовго до того відвідавши якесь зловісне і з лихою репутацією село в Угорщині.

Однак у суто практичних справах і в тому, що стосується самостійності, молодий Дербі був цілком безпорадним — далося взнаки його домашнє ув'язнення. Його здоров'я стало кращим, але у парубку глибоко прижилася ще з дитячих років виплекана надто турботливими батьками звичка перебувати під чиїмось наглядом, тому він ніколи не вирушав у дорогу сам, не приймав самостійних рішень і не наважувався брати на себе будь-яку відповідальність. Уже в ранню пору життя стало ясно, що йому не доведеться вступати у нерівну боротьбу на теренах бізнесу або в якійсь професійній сфері, однак для нього цей факт не становив трагедії, бо юнак отримав чималий спадок. Досягнувши віку зрілого чоловіка, він зберіг оманливі хлоп'ячі риси: світловолосий і блакитноокий, з вічно свіженьким дитячим личком, на якому лише з превеликими труднощами можна було розрізнити результат його потуг відростити вуса. Голос мав тихий, а його тіло, що не зазнало упродовж життя фізичних вправ, здавалося швидше по-юнацьки недолугим, ніж передчасно огрядним. Завдяки своєму неабиякому зросту та вродливому обличчю молодик цілком міг би стати бажаним нареченим, якби природна боязкість не прирекла його до вічного усамітнення за книжками.

Щоліта батьки вивозили Дербі за кордон, і він швидко всотував нові напрямки у моді європейської вченості та

стилю. Природний талант Дербі, що був споріднений із генієм Едґара По, дедалі більше схиляв його до декадентства, інші ж художні стилі й інтереси залишали його практично байдужим. У ті дні ми частенько провадили з ним тривалі дискусії. Я на той час уже закінчив Гарвард, пройшов практику в одного бостонського архітектора, обзавівся сім'єю та повернувся до Архема, щоб зосередитися там на своїй справі, облаштувавшись у батьківському маєтку на Салтонстелл-стрит, бо мій батько переїхав до Флориди, яка краще надавалася для стану його здоров'я. Едвард майже щовечора навідував мене, тож я незабаром став сприймати його як одного з домашніх. Юнак мав особливу манеру дзвонити в двері або стукати кільцем на дверях, і це незабаром стало нашим таємним сигналом, тому щовечора після вечері я звично прислухався, чи не пролунають три знайомих коротких дзвінки або грюки, за якими після довгої паузи чулися ще два. Набагато рідше я вирушав із візитом до нього й із заздрістю розглядав незнані мені фоліанти в його постійно зростаючій бібліотеці.

Дербі закінчив курс у Міскатонікському університеті в Архемі, бо батьки нізащо не хотіли відпускати його кудись далеко. Підліток став студентом у шістнадцять і закінчив повний курс за три роки, обравши своєю спеціалізацією англійську та французьку літературу й отримавши високі оцінки з усіх предметів, крім математики й інших точних наук. Зі студентами він спілкувався мало, хоча з певною заздрістю поглядав у бік «зухвалих» або «богемних» жевжиків, чия поверхнево «надрозумна» мова і безглуздо-іронічне фіглярство він намагався імітувати і чиє легковажне ставлення до життя мріяв перейняти.

Сам же він став фанатичним прихильником окультної магічної мудрості, чиїми книжковими пам'ятками здавна славилася і славиться досі Міскатонікська бібліотека. Вічний мешканець царства фантастичного та надзвичайного, тепер юнак пірнув у вир справжніх рун і загадок, залишених

леґендарною давниною чи то задля науки, чи то для застереження нащадкам. Він читав такі твори, як страшну «Книгу Ейбона», «Невимовні культи» фон Юнцта і заборонений «Некрономікон» божевільного араба Абдулли аль-Хазреда, про які ні словом не обмовився батькам. Едварду було вже двадцять, коли у мене народився син, єдина моя дитина, і мій приятель, здається, був задоволений, дізнавшись, що на його честь я назвав немовля Едвардом Дербі Аптоном.

Досягнувши двадцятип'ятирічного віку, Едвард Дербі був уже не за роками вченим чоловіком, доволі відомим поетом і письменником-містиком, хоча відсутність зв'язків і досвіду загальнокорисних занять змусили забаритися його літературне зростання, зумовивши наслідувальний і занадто книжковий характер його творів. Я був, можливо, його найближчим товаришем, вбачаючи в ньому невичерпне джерело живого теоретизування, тоді як він звертався до мене за порадою у будь-яких справах, в які йому не хотілося посвячувати батьків. Молодик продовжував жити на самоті. Це було швидше внаслідок сором'язливості, душевної інертності та батьківського піклування, ніж за власною природною схильністю, і в товаристві з'являвся він украй рідко та швидкоплинно. Коли почалася війна, слабке здоров'я та вроджена несміливість утримали його вдома. Я ж подався до тренувального табору в Плеттсбурзі, але за океан так і не потрапив.

Так сплило іще море років. Мати Едварда померла, коли молодику було тридцять чотири, і на довгі місяці він виявився недієздатним, вражений дивною душевною хворобою. Батько, проте, відвіз сина до Європи, де тому вдалося позбутися своєї недуги без жодних видимих наслідків. До того ж його, схоже, охоплювало інколи якесь дивно перебільшене збудження, наче він радів позбавленню своєї душі якогось незримого тягаря. Молодик став обертатися у середовищі «прогресивних» студентів, незважаючи на свій уже достатньо поважний вік, і був присутній на кількох вельми вільних

заходах — якось йому навіть довелося заплатити чималу суму відступних (гроші позичив у мене), щоб звістка про його участь у цьому сумнозвісному процесі не дійшла до вух його батька. Дехто ж пошепки розповсюджував плітки про розпусні дії міскатонікських студентів. Подейкували навіть про сеанси чорної магії та про інші події, цілком неправдоподібні.

II

Едварду було тридцять вісім років, коли він познайомився з Асенат Вейт. У той час їй виповнилося, як припускаю, років двадцять три, і в Міскатонікському університеті вона студіювала спеціальний курс середньовічної метафізики. Донька мого приятеля познайомилася з нею раніше — у школі «Голл» у Кінґспорті — і намагалася уникати однокласниці через її дивну репутацію. Асенат Вейт була смаглявою, невисокою на зріст, вродливою, правда, її дещо псували надто вже витрішкуваті очі, але людей занадто чутливих її зовнішність чомусь відштовхувала. Однак цуратися Асенат найбільше змушували її походження та її патякання. Вона походила з інсмутських Вейтів, а про напівзанедбаний стародавній Інсмут уже упродовж багатьох поколінь поширювали похмурі перекази. Розповідали про якісь жахливі торгівельні угоди 1850 року і про дивовижних істот «не цілком людської подоби», що народжувалися в давніх родинах цього занепалого портового містечка. Лише старі янкі могли складати такі леґенди і розповідати їх із належною часткою страшенної таємничості.

Лиху репутацію Асенат ускладнював той факт, що вона була донькою Ефраїма Вейта, народженою від нікому не відомої дружини дідугана, котра, виходячи на вулицю, вічно ховала обличчя під вуаллю. Ефраїм жив у старому будинку на Вашинґтон-стрит в Інсмуті, і ті, хто бачив цю оселю (архемські містяни за можливості намагалися якомога рідше

ЗМІСТ

Потвора на порозі 3
Зловісний священник 39
Книжка 45
Сни в оселі відьми 49
Безіменне місто 103
Срібний ключ 121